

loekent, te beweren, dat zijn „verontwaardiging“ HEILIG is, regel 3 van boven, en dan, op dezelfde pagina, regel 7 van boven, het heeft over „beschreven doelstellingen, die alleen formeel en in aantal letters van elkaar verschillen“, dan acht ik de „heiligheid“ hier zoek. Ook de heiligen, geachte heer Bruins, voeren zoo noodig een pen. Soms gebruiken zij veel inkt. Dat hangt af van de mate van kracht, waarmee een zotte tijd zijn eigen zotheid lof te zingen pleegt. En waar de heer Bruins hoopt, dat door niemand in onze Kerken, behalve door mijzelf, zal worden onderschreven wat ik meende, dan moet het hem wel duidelijk geworden zijn, dat zelfs deze diagnose, om een term van een Gereformeerd persartikel te bezigen, niet goed gesteld is.

Laat mij tenslotte opmerken, dat de heer Bruins in de lucht staat, als hij mij verzoekt, nog wel dringend, „niet direct en reeds bij den aanvang de kerkelijke machinerieën“ „aan“ te „zetten“. De heer Bruins zegt er bij: „voor die terreinen“.

Maar hij had, bij een zoo „dringende“ bede, wel eens nauwkeuriger mogen aangeven, welke „terreinen“ hij bedoelt. Blijkens het voorgaande zal het hem te doen zijn om „de terreinen van de evangelisatie, waarop de verkondiging van den persoon en 't werk van Christus luidt wordt uitgeroepen“.

Maar dat nare woord „terreinen“ blijft hier in al zijn radeloosheid staan, en zet ons weer in de kou.

Indien evangelisatie aan de kerk is opgedragen, en dat is ze, dan heeft de kerk die taak ter hand te nemen, als kerk. Ik sprak er over, in bovengemeld artikel (over de synode). En vooris heb ik al beloofd, dat het „beginnen“ in de ruimte wel samenwerking lijken kan, maar het tenslotte nooit wezenlijk zal kunnen zijn, omdat, zoodra datgene gebeurt, wat men móet bedoelen: de roep der bekeerden om God te dienen, o.m. in het instandhouden van het kerk-instituut, de samenwerkenden gedwongen zullen zijn te belijden, dat zij nu met den rug naar elkaar toe moeten staan, en als het kerkels zijn, te zeggen: kom, ga met mij, en doe als ik, en niet als hij daar.

En als de heer Bruins dan nog eens verder doordent, dan zal het hem duidelijk zijn, dat in dezen verwarden tijd, met zijn woordgegochel, het onmogelijk is, te praten over „den persoon en het werk van Christus“, zonder elkaar te vragen: wat bedoelt gij daarmee? Dat is geen aanzetten van kerkelijke machinerieën, maar eenvoudigweg vragen naar den zin van wat men voornemens is te doen. Het is alleen maar zich afvragen: of men zin, dan wel on-zin zal beginnen, of men warm loopen zal voor een standje, dan wel voor den Naam des Heeren, of men opium gaat schuiven, dan wel samen gaat werken met klare koppen, de tanden op elkaar, wetende, over en weer, wat men wil, en wat men aan elkaar heeft.

Ik houd nu maar op, want het gaat me tenslotte wat schemeren. Ik ben een beetje beu van dat zagen over doodeenvondige dingen. Maar tenslotte ben ik ook weer een beetje blij. Als overigens ernstige menschen tegen den nuchteren gang der gereformeerde gedachte alleen in verzet kunnen komen door zoo onbeheerscht tegen de steenen muren der werkelijkheid aan te springen, dan is dat voor wie nog niet nerveus is een negatief bewijs, ten overvloede, dat men ginds strijdt voor een verloren zaak. Wacht maar: wat Deventer wil, houdt geen stand. Gewerkt wordt straks evenwel door wie een grondslag hebben en een doel. Dat blijft, bij Christus en bij Antichrist.

K. S.

LITERATUUR EN KUNST

Van niet-verguldde waarheden.

D. Hogenbirk Jzn., Zonder Tucht. — J. H. Kok N.V., Kampen.

Van den onder ons welbekenden predikant-schrijver D. Hogenbirk is eenigen tijd geleden weer een nieuw boek verschenen.

Ditmaal is het niet een schetsenbundel, maar een doorlopend verhaal, evenals indertijd „De Freule“.

Het draagt tot titel „Zonder Tucht“ en deze titel wordt, behalve met een verwijzing naar een tekst uit Spreuken 5, nader verklaard met de toevoeging „een verhaal van huwelijksleed“.

Een „Woord vooraf“ doet bovendien de bedoeling kennen, die de Schrijver met dit boek heeft.

„Zooals de ondertitel aangeeft“ aldus wordt daar gezegd, „wordt (het) gebrek aan tucht hier geteekend in zijn doordringende werking voor het huwelijksleven. De Schrijver voelt zich gedrongen om aan degenen, die zullen blijken den wil en het vermogen te bezitten om dit verhaal te lezen of te hooren lezen, de verzekering te bieden, dat het naar authentieke gegevens is te boek gesteld. Voorts, dat het hem er om te doen is, de lezers, hetzij ze vaders of moeders, zonen of dochteren, dienstbaren of vrijen zijn, liefdevol te waarschuwen voor het inslaan en betreden van wegen, die verre van het pad des levens zijn, zelfs al schijnt het er soms

enkel vroolijkheid en licht. Hij heeft getracht de dingen te zien en te zeggen zooals ze zijn, hetwelk niet alleen bij het hooren van preeken, maar ook bij het lezen van boeken niet voor alle menschen even aangenaam is...“

Deze introductie is duidelijk genoeg, en wie nu Hogenbirk uit een van zijn vroegere boeken kent, het doet er niet toe welk, weet, wat hij te lezen zal krijgen: niet-verguldde waarheden; of anders gezegd: scherpe, geestige, maar intusschen ernstig gemeende en bouwende critiek op „de drassige paden van velerlei mooi- en vroomdoenerij“...

Het verhaal heeft meer dan één hoofdfiguur. Allereerst is er Gosewijn Elshout, de dorpsbakker, „een zeer wijs man“, over wiens wijsheid, d.i. eigenwijsheid, de Schrijver de fielen van zijn niet-aflattenden spot uitgiet, heel het boek door. Het „figuur“ van dezen eigengerechten mensch is erbarmelijk en de wapens der „scherpheid“, die de Schrijver in zijn „Woord Vooraf“ als mede dienstbaar aan zijn doel heeft aangekondigd, zijn tegen hem gewet.

Ietwat op den achtergrond blijft zijn vrouw, „Moeder“, maar ze is toch genoeg zichtbaar om haar pooverheid op te merken, pooverheid in haar huiselijk bestaan, dat aan de majesteit van den wijzen man volkomen ondergeschikt is, maar vooral in haar geestelijk leven, dat niet dieper gaat dan een praten over „de goeie God“.

Maar weer hoofdpersonen zijn de zoon Albert en diens vrouw Rina.

Ze zijn een paar, dat buiten de dorpsstradities om tot stand is gekomen. Rina is een steedsch juffertje met veel kunsten. Dat blijkt al direct als ze optreden moet als bakkersvrouw, nog erger als het huwelijk aanvankelijk kinderloos blijft, maar het ergst als een zoon geboren wordt. Van meet aan wordt het kind zoo schromelijk verwend door de overdadig bezorgde moeder, dat het al tot in den grond bedorven is, voor het nog een woord zeggen kan. Deze jongen wordt dan de vierde hoofdfiguur; op hem is ook de titel van toepassing.

Want dat „zonder tucht“, maar met veel dwaas gedoe van moeders kant en eigenwijs geblaas van grootvaders zijde, is de samenvatting van zijn levensbeeld.

Op school ongenietbaar, bovendien dom, te hoog opgevoed (onderwijs in de stad) en daardoor volkomen mislukt, eindelijk in de bakkerij opgenomen, maar nergens toe nuf, ten slotte weggevoerd van huis; een onzegbaar verdriet voor zijn zwakke, toberige moeder, een smaad voor de „brave“ familie, een ergernis voor iedereen. „Hij zal sterven, omdat hij zonder tucht is geweest en in de grootheid zijner dwaasheid zal hij dwalen.“

‘t Beeld is heel scherp, en door zijn achtergrond van bekrompenheid, vroompraterij, dorpsche klein-zigelijkheid, geesteloosheid nog scherper.

Maar — ik heb daarover al eerder geschreven ten aanzien van Hogenbirk's boeken — de scherpte, de critiek is het eenige niet. Achter de critiek leeft de bedoeling van den positieven opbouw. Dat blijkt uit de ontwikkeling van de Rina-figuur. Naarmate het „zonder tucht“ meer in zijn droeve gevolgen openbaar wordt, vallen bij haar de kunsten weg en breekt het diepere, het geestelijke door. Ze gaat haar groote tekortkomingen zien, ze gaat het jammerlijk mislukken van haar kind als noodzakelijk gevolg van haar opvoedingsfouten verstaan en uit de geestelijke crisis, die daardoor ontstaat, wordt het waarachtig schuldbesef geboren, dat uitdrijft tot gebed om vergeving. En het is een heel andere Rina, die nu van uit de verte gadeslaat, hoe de vernietiging zich over Goos' leven voltrekt, maar die toch weet, dat het mogelijk is, dat een zondaar, die zonder tucht is geweest, niet sterft.

Oók dit laatste is een niet-verguldde waarheid, maar nu in den zin van niet met verguldsel overtrokken, die valschen schijn geeft.

Wat het uiterlijke betreft is dit boek weer een echt Hogenbirk-boek. De eigen stijl, de bijzondere wijze van zeggen, het aanwenden van Bijbelsche uitdrukkingen, we vinden dat alles ook weer hier, naast de typeering van schijnvroomheid en vormelijkheid. En in tal van fragmenten fonkelt die geestigheid, die Hogenbirk's verhalen zoo frisch maakt. Maar in de conceptie zit een zwakke stee: het begin van het verhaal is onevenwichtig wijd en breed tegenover 't slot, dat geweldig compact is. Waar in de eerste honderd bladzijden om zoo te zeggen Goos' leven van uur tot uur wordt geteekend, daar gaat het in de laatste met sprongen van maanden tegelijk, haast niet meer bij te houden snel. Hogenbirk's kracht ligt trouwens ook niet in de conceptie van het geregelde verhaal, maar in de schetsmatige analyse van menschen en verhoudingen, in de rake teekening van details, niet in het groepeeren, maar in het typeeren.

De romanvorm, die logische opbouw vordert en op ontleding van gebeurten, op actie, is ingesteld, is niet geschikt voor wat Hogenbirk wil: het critisch-didactisch uitbeelden van vergroeiingen in het geestelijk leven.

Men moet dan ook dit verhaal losmaken van zijn niet-geslaagden vorm; men moet het eigenlijk zien als een tot een eenheid verwerkte verzameling schetsen, die door verbindende elementen tot een verhaal zijn geworden. Dan gaan de treffelijke qualiteiten spreken en dan ziet men, dat het een

boek is van gelijke waarde als „Morsdaelsche menschen“, „Dienstbaren en Vrijen“ e.d., óók van een zelfde positieve bedoeling achter de critiek en den spot.

C. T.

HET BOEK VAN DE WEEK

Dr J. C. van der Does, De Afscheiding in haar wording en beginperiode. — Uitg. N.V. W. D. Menema, Delft.

De komende herdenking van een belangrijk gebeuren wordt tegenwoordig voorbereid door de uitgave van verschillende desbetreffende boeken.

Zoo verscheen vóór April 1933 een gansche serie grootere en kleinere gelegenheidsgeschriften met het oog op de Willem-van-Oranje-herdenking in die maand, en zoo zijn er nu reeds enkele boeken over de Afscheiding, de D.V. in 1934 wordt herdacht.

Een van deze, voorzover ik weet het eerste, is het boek van Dr J. C. van der Does, „De Afscheiding in haar wording en beginperiode“, de gepundelde en, naar het mij voorkomt, eenigszins uitgebreide uitgave van een serie persartikelen over dat onderwerp.

Overeenkomstig til ontstaan is het niet een continu, niet een naar logische en chronologische orde opgebouwd, historisch relaas, maar een beeld-schetsen. Het bevat dertig hoofdstukken en ieder van deze is over een bepaalden persoon of een zeker feit een opzichzelf staand geheel. En ook zijn de toon en de stijl niet die van de historische studie, maar die van het vlotte, populaire vertellen, dat bij een kranten-feuilleton behoort.

Toch is uit de samenvatting van de afzonderlijke heden een goed geheel gegroeid, een totaal-beeld van wat de ondertitel aanwijst als de wording en de beginperiode der afscheiding. In zijn „Woord Vooraf“ geeft de Schrijver zelf dien inhoud aldus aan: „Ik behandelde eerst de voorgeschiedenis in een drietal hoofdstukken, waarin ik Dirk van Hogendorp sprekend infor, de daad van de“ (bedoeld zal zijn d's), „Molenaar in 1827, het optreden van baron van Zuylen van Nijeveld en het gebeurde met ds Kohlbrügge behandel, dan volgt de behandeling van de gebeurtenissen der tien predikanten, en van candida van Raalte, die de Hervormde Kerk verlieten, vervolgens wordt gesproken over de vervolgingen, ontleend aan gegevens in het Rijksarchief aanwezig, terwijl in de slot hoofdstukken wordt gehandeld over de eerste synodes, de gemeente te Amsterdam, het ambtsgewaad en de opleiding“.

Inderdaad is hier het geburen van de beginperiode genoemd en de rangschikking is ook die der chronologische orde, zoodt toch het omvangrijke boek van 346 bladzijden een behandeling is geworden van de historie der eerste afscheidings-jaren.

Dr van der Does heeft veel materiaal samen-gebracht en dat op een prettige wijze verwerkt. Door de mededeeling van vele bijzonderheden, van kleine, maar typeerende trekjes, loor de levendige voorstelling van wat er gebeurd is met en rondom de voornaamste figuren, vooral door een groot aantal zeer illustratieve foto's en afbeeldingen naar prenten, is zijn boek frisch en oederhoudend, in den besten zin van het woord populair. 't Is een verhaal, maar dan op de basis van documentatie, een beeld in aanschouwelijke afreelen, maar dan gesteund door historisch onderzoek. Elke lezer, ook de niet-historisch geschoolde, kan het volgen en de belangstelling blijft voortdurend gebodet.

In het bijzonder zijn de geschreefde portretten van de voormannen interessant. Behalve de reeds genoemden worden geteekend de figuren van De Cock, Scholte, Brummelkamp, Van Ihee, Gezelle Meerburg, Van Velzen, Budding, Duh, De Haan, Ledeboer, allen predikanten, wier namen in onzen kring bekend zijn als die der voorgaangen van wie we de uitkomst hunner wandeling aanschouwen, en van broeder Noorduin, broeder Hoksbergen, Mevrouw Zeelt, minder bekenden, maar die in de wordingsperiode der Afscheiding een plaats van betekenis hebben ingenomen. Van hun strijd en zwarigheden, hun geloofskracht en góofoomsmed te lezen, thans, nu hun geestelijke zone een invloedrijke groep vormen en een kerkgeneenschap van meer dan een half miljoen zielen, betekent een verlevendiging van het besef onzer roeping om hun geloof na te volgen en in dankbare ekenning voor genoten zegeningen met alle kracht mee te arbeiden aan het werk, dat zij begonnen.

Ook wat Dr van der Does vertelt over de vervolgingen, over den smaad die geleden en het onrecht, dat aangedaan werd, is voor de nu-levende generatie van groote waarde.

Het doet verstaan dat de verkregen erferis een kostbaar bezit is, en daarom met trouw en toewijding moet worden bewaard, dat het offer, dat van ons wordt gevraagd tot instandhouding van de kerk en haar dienst, gering is, vergeleken bij dat wat de voortrekkers hebben gebracht uit liefde voor den Naam en de zaak des Heeren. Zulke herinneringen zijn goed en noodig en de lectuur van dit boek wekt ze op, telkens weer.

Ik geloof de herdenkerkenlijk zoo populair bijzonderlijk geheel onbevoren den leesstof óók Uiteraars

critische op teriaal does Dr Rullm denis der direct na c

Bij mij r der Does de Afsch vaardigd de Afschei van Ds M-beteekenis is langs h consequent lag beslot met opoffe Cock, Sch het einde l de geste v wijzen naa Daarom o over die v accentueer

Een twe der Does l Herv. Kerl schat (e.f. althans lui Bouwman

Utrum“, w dagen van de kerk c leven sche vallen van drongen i Gods... fl De verlieh dat men di Men was i de oude G schikkelijk en nemen scherpe p veel mogel zwijgen b

Ook gel doende h denen niet geringen l wording e hun evide recht daa wel zonde zienlijken, ralisme n verdeeldh scheidenei vond in b ding ontr

En dan ver, als h dat Elise car, door loofs zich niet verm broederen haar rom gen en pei heer C. M van Calei romans al e.d. met e

Het zij maakte al tegenover nomenhe blijft de e een verlee is, op lev daarin is

De uitg verzorgde portretten kings-gese den uitge

Ofschoo voorgoed ten had g om niet i in Novem